

לחם ועבודה

בענף המחול

מבחינה כלכלית. קשיים עצומים עומדים בדרכו של כוריאוגרף להפוך ערב מחול מוצלח למסגרת בטוחה וקבועה ואף רווחית מבחינה כלכלית. הכוריאוגרפים עידו תדמור, ענת דניאלי ונעה דר שואלים עצמם איך עושים את זה. איך מתגברים על אינספור המכשולים בדרך להקמה של להקת מחול ממוסדת. הלהקות שלהם נמצאות בשלבים שונים מבחינת משך קיומן וקביעות הרכבן, אך בלב שלושת המקימים גמלה ההחלטה להקים להקת מחול ויהי מה.

מסלול התפתחותם של שלושת הכוריאוגרפים דומה. כולם למדו מחול בצורה מסודרת ומאחוריהם קריירה קצרה יחסית באחת הלהקות הרפרטואריות, יציאה להשתלמות בבתי ספר חשובים למחול בחו"ל, שהות של כמה שנים באירופה וארצות הברית לצורך היכרות קרובה עם סגנונות אחרים של מחול ועם כוריאוגרפים חשובים, והעלאת מופעי מחול קצרים במסגרות לימודיות שונות או בפסטיבלים.

מאחורי עידו תדמור (32) קריירה של חמש שנים, רובה ככולן של להקת בת שבע. עוד הוא רקד כסולן אצל לאר לובוביץ' והופיע עם להקתו ברחבי העולם. במהלך שהותו בארה"ב הוא נפצע קשה תוך כדי הופעה ואחרי תהליך שיקום ארוך החליט להקים להקה משלו. בתחילה עבד בהוראת מחול ולאחר מכן אסף שבעה רקדנים, חלקם תלמידים שלו, והחל עובד איתם על יצירת מחול שהתגבשה עם הזמן. העבודה הניבה את "הסיר של סימה", אחד ממופעי המחול המצליחים והמוערכים בשנת '95, ותדמור החליט להמשיך לעבוד עם אותה הקבוצה על "תא", המופע החדש שבכורתו התקיימה בימים אלה.

ענת דניאלי (32) רקדה בלהקתו של מרס קנינגהם Co-Dance-Co ושלוש עבודותיה הראשונות הועלו ב-Dance Theatre. כשחזרה ארצה קיבלה פידבקים מצוינים ואוהד נהרין הזמין ממנה שתי עבודות עבור להקת בת שבע. שתיהן, "מה שנתר" ו"לעצור את גיורדן", הותירו רושם עז. כמו עידו תדמור גם היא החלה לעבוד כיוצרת עצמאית עם קבוצת רקדנים אחרי העדרות מהארץ, ב-'93. "כשחזרתי לא רציתי לקחת מיד מחויבויות גדולות. התאים לי לעשות עבודות פה ושם, יצאתי לבת שבע, לאנסמבל וילהרמות מסך".

היא של יוצרי מחול עצמאיים, רובם ככולם רקדני עבר בלהקות הרפרטואריות, הקמים ומקימים להקה, לא למטרת מופע אחד, אלא כקבוצה מגובשת של רקדנים המעוניינים לעבוד יחד במסגרת קבועה עם מחויבות מוחלטת. השאיפה של הכוריאוגרפים היא לבנות מסגרת מחייבת של להקה עם כל מה שמתמע מכך.

הצעדים הראשונים לקראת הגשמת שאיפה זו קשים, הן מבחינה אמנותית ויצירתית והן

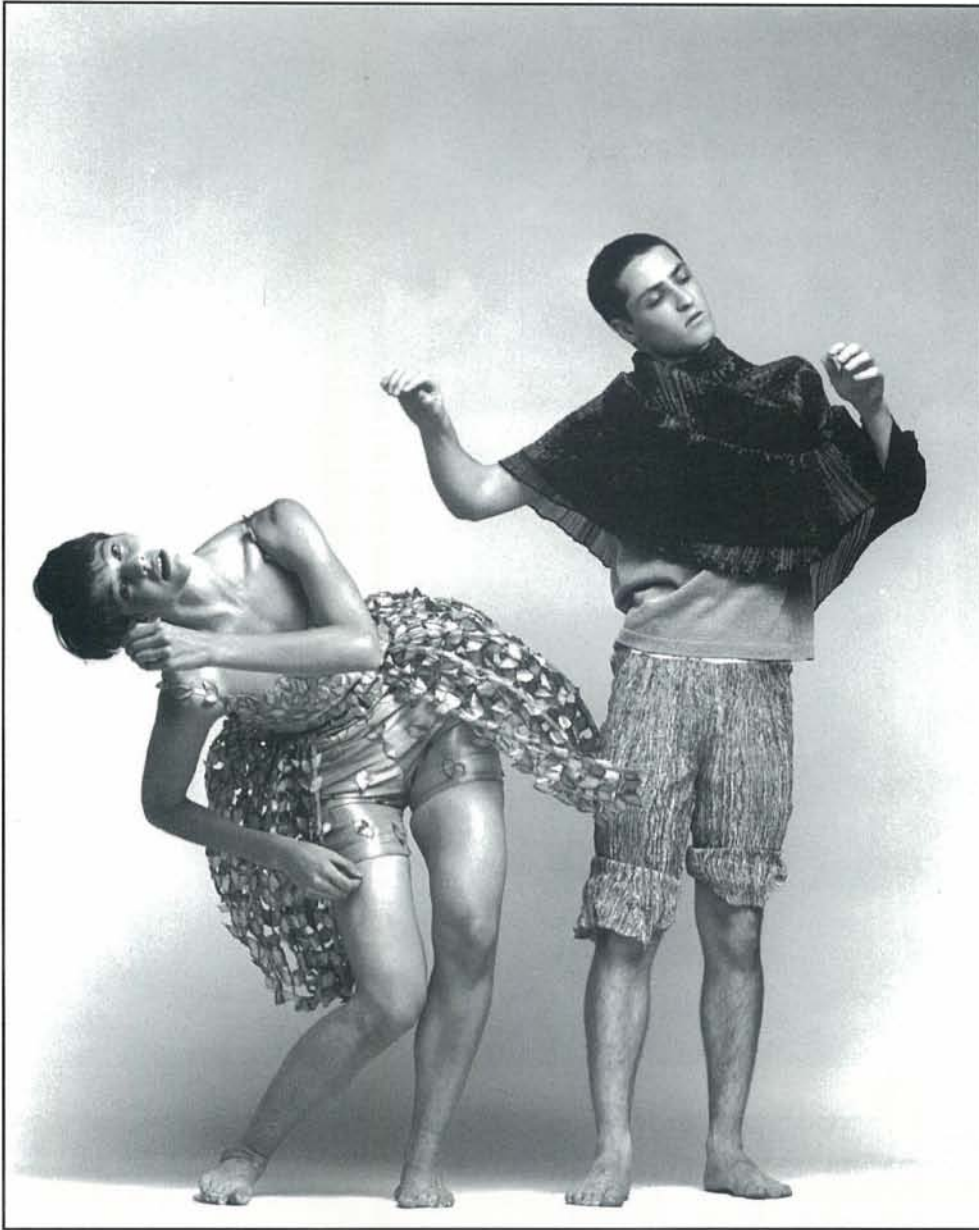
מאת שטיינברג

בשלוש השנים האחרונות, לצד פריחה של מרכז סוזן דלל בשש שנות קיומו, חלה התעוררות גדולה בענף המחול. סכומי כסף אדירים הושקעו בבנייתו של המשכן המפואר לאמנויות הבמה, להקות המחול הרפרטואריות מרחיבות מאוד את היקף פעילותן, מופעי מחול וכוריאוגרפים מהשורה הראשונה בעולם מגיעים ארצה, וקהל המחול מצביע ברגליים וגדל בהתאם. אולם נדמה כי עיקר ההתעוררות

"זנאנא", קבוצת מחול נעה דר, צילום: פסי גירש

"ZANANA", CHOR.: NOA DAR, PHOTO: PESSI GERSH

תדמור, דניאלי ודר עובדים על גיבוש להקה במקביל ליצירת מחולות משלהם. לאט לאט הם מקבצים סביבם קבוצה של רקדנים שעובדים איתם לגמרי בהתנדבות. עבודותיהם קורמות עור וגידים לאט עד שהן הופכות ליצירות מחול ופורצות החוצה למפגש עם קהל.

הרפרטואר לענייני מחול שואלת שאלות רלוונטיות יותר מבחינתו מאשר טיבו האמנותי של הפרויקט שמימונו עומד על הפרק. כמו מה יכולתה של הלהקה לתפקד לאורך זמן, מה היקף פעילותה, מה כולל הרפרטואר של היוצרים עד כה, מה סיכוייה למשוך קהל? בינתיים משלמים היוצרים מכיסם או משיגים חסויות מסחריות או כספי תרומות כאמצעי מימון פרטיים. בשלב מאוחר יותר, אם תאושר בקשת התמיכה, יזכה היוצר המאושר בכמה פירוים ממה שהשתייר מעוגת התקציב הכולל.

קומיסרי התרבות שמו לב לשינוי בתחום המחול בתקופה האחרונה. "אכן התעוררות גדולה", אומר יוסי פרוסט, "אני מלא פליאה והערכה. המחול בארץ הצליח בשנים האחרונות לממש את עצמו. לדאבוננו, התקציב איננו ראוי ואיננו יכולים לעמוד בקצב. הבעיה התקציבית של היוצרים הצעירים במחול דומה

השקעה שיכולה בקלות להוציא את כל הרוח מהמפרשים", אומרת דר.

חוק הקריטריונים מקשה מאד על יוצרים בכל התחומים, וכוריאוגרפים שמתחילים לעבוד ברצינות על יצירה ראשונה משלהם, למשל, עומדים לבד מול הרשויות והמוסדות ונאלצים להפוך לצד היותם מנהלי להקות למגייסי כספים, משווקים ומנהלי חשבונות. ברברה קרוגר, אמנית קונספטואלית אמריקאית אמרה באחד המיצגים שלה: "כשאני שומעת את המלה אמנות אני מיד שולפת את פנקס הציקים", אולם נראה ששינוי לא סוחפת את קומיסרי התרבות, הכפופים למשרדים ממשלתיים ולתקציב האוצר, אולי מפני שבשבלים חדות היצירה של האמנים אינה אלא פיסת נייר ועליו בקשת תמיכה.

ראש מינהל התרבות יוסי פרוסט פועל על פי שיקולים קרים, הגיוניים ואחידים. ועדת

כל העבודות היו קצרות - בין עשר לעשרים דקות. אבל אחרי תקופה קצרה הרגשתי שהגיע הזמן לעבור פורמט. רציתי ליצור בעצמי את המסגרת, לבחור, לעבוד עם הרקדנים שאני רוצה. הרגשתי צורך ליצור מחול לערב שלם משלי". ב-94, אחרי כשנה של עבודה, העלתה דניאלי את "נשיקות" וזכתה להצלחה.

גם נעה דר יצרה מחולות לפני שפנתה להקים להקה משלה - בפריס ובמסגרת כמה פסטיבלים אירופים - פסטיבל פונטון, Euro-Dance בצרפת ופסטיבל התיאטרון מחול Dance Club באמסטרדם. אחרי שנתיים באירופה היא חזרה ארצה ומאז יצרה עבור אנסמבל בת שבע והעלתה עבודות מחול במסגרת "הרמת מסך". "אחרי שחזרתי לארץ, אספתי כאן רקדנים שרציתי לעבוד איתם. יותר ויותר עניין אותי לעבוד על חומרים שלי". ב-93 היא יצרה מופע ראשון באורך מלא, "שביר" היה שמו, ושנה מאוחר יותר עבודה נוספת לערב שלם, "ראשים בעשב". בשנה החולפת היא העלתה את "זנאנא".

תדמור, דניאלי ודר עובדים על גיבוש להקה במקביל ליצירת מחולות משלהם. לאט לאט הם מקבצים סביבם קבוצה של רקדנים שעובדים איתם לגמרי בהתנדבות. עבודותיהם קורמות עור וגידים לאט עד שהן הופכות ליצירות מחול ופורצות החוצה למפגש עם קהל.

אחרי כמה שנים של עשיית מחול - יצירה על פי הזמנות של הלהקות הבכירות ויצירות אישיות עם צוות רקדנים מגובש, מוצאים עצמם הכוריאוגרפים ומנהלי הלהקות מול הממסד - כשלקראת הפקה הם נאלצים לחזר לפתחי המממנים. המממנים הממשלתיים הם מינהל התרבות, שכפוף למשרד המדע והאמנויות, והמועצה לתרבות ואמנות, ולצידם פועלות כמה קרנות שתומכות במפעלי תרבות - קרן ת"א, קרן יהושע רבינוביץ' וקרן אמריקה-ישראל. אך הדרך להשגת מימון ארוכה ומייגעת והבעיה המרכזית היא שפורמלית לא חייבים ללהקות המחול החדשות כלום, כי הם אינם עמותה ציבורית. לפי חוק הקריטריונים מראשית שנות התשעים, כל גוף תרבותי, על מנת שיוכל לקבל תמיכה ממשלתית, חייב להיות עמותה ציבורית רשומה כחוק, וגוף יכול להפוך לעמותה ציבורית רק אחרי תקופת ניסיון של שנתיים, במהלכן הוא נבחן בתחומים שונים: היקף הפעילות, מספר העובדים, הכנסות עצמיות, מאזנים ועוד. אם עמד בכל המבחנים הופך הגוף לעמותה ולמועמד למענק שנתי. אך עד היות הלהקות עמותה, צריכים הכוריאוגרפים להתחנן למענקים עבור כל הפקה מחדש, והסכומים שיוכלו לקבל משני המוסדות התומכים והקרנות השונות זעומים. במקרים טובים הם מספיקים לכיסוי חמישים אחוז ממחיר ההפקה. במקרה הרע הרבה פחות. עבור "זנאנא" קיבלה נעה דר ממינהל התרבות 20 אלף שקל - סכום מגוחך במושגים של מופע שלם. "כל הופעה היא סיפור חדש - ועדות אמנותיות, טופסיאדה, פגישות ואינסוף טלפונים לכל הגורמים שיכולים לתמוך. זו

"תא", כור: עידו תדמור, צילום: גדי דגון

"CELL", CHOR.: IDO TADMOR, PHOTO: GADI DAGON

חוק הקריטריונים מקשה מאד על יוצרים בכל התחומים, וכוריאוגרפים שמתחילים לעבוד ברצינות על יצירה ראשונה משלהם, למשל, עומדים לבד מול הרשויות והמוסדות ונאלצים להפוך לצד היותם מנהלי להקות למגייסי כספים, משווקים ומנהלי חשבונות

המוסדות הממשלתיים האחראים על תמיכה והקרנות הן מערכת מפלצתית. כדי לקבל קצת ביטחון ניסיתי להתנהג מהתחלה כמו להקה ממוסדת למרות היחס ההפוך שלו זכיתי מכל הגורמים שבאתי איתם במגע". למופע החדש של ענת דניאלי, "אוקטובר", שעולה החודש, היתה הלהקה זקוקה ל-160 אלף שקלים. עד כה הם השיגו כ-30 אלף ממינהל התרבות, 15 אלף מקרן רבינוביץ', וכ-10 אלפים שקלים מעיריית תל אביב. את השאר, עוד כמה עשרות אלפי שקלים עד תחילת המופע, ייאלצו להשיג מנותני חסות מסחריים - מבנקים, חברות אשראי, חברות ביטוח ויצרניות ענק. "הקשר שנוצר עם נותני החסות המסחריים", אומר אלון, "הוא קשר קח ותן. את איש העסקים לא מעניין במיוחד מופע המחול, הוא גם לא שמע על ענת דניאלי (אולי הוא ראה את "קיר" של בת שבע, וגם זה מוטל בספק). מה שמעניין אותו זה אם זה שווה לו - מה מידת החשיפה שתהיה למוצר שלו, האם זה הקהל הנכון למוצר, כמה אנשים יגיעו למופע".

לצד נותני החסות פונה אלון אל תורמים. "אלה אנשים עם הרבה כסף והרבה פנאי,

לא לאוכל ונסיעות. הם היו צריכים כל אותם ימים אנרגיה כפולה - כדי להשתתף בשלושים שעות של חזרות שבועיות לקראת המופע, עם התחייבות מלאה מצידם וללא כל תמורה, וכדי לעבוד לפרנסתם. ניצלתי אותם כל שעה שלא היו צריכים לעבוד".

אלון דחבש מונה למנהל הלהקה של ענת דניאלי אחרי המופע "נשיקות". עד אז לא היה בלהקה תפקיד כזה. רק כשכוונתה להקים הרכב קבוע הגיעו לשלבים מעשיים הבינה דניאלי שהיא מוכרחה להוריד מעצמה את הפן הניהולי. אחרי הצלחת "נשיקות", דחבש ניסה לקדם את הלהקה של דניאלי צעד קדימה. כבר אז הם לא ראו שום צורך להמשיך לחיות כגוף קטן ובלתי מוכר שסוחט תשואות באולם סוזן דלל פעם בחודש. הוא עבר לשיווק אגרסיבי, השקיע מאמצים בהשגת מימון ופנה למיסוד מסגרת מובהקת ומחייבת עבור רקדני הלהקה.

בניסיון להשיג מימון, הוא נפגש עם גורמים ממשלתיים, ציבוריים ופרטיים. "התחלתי להתעסק בתחומים שאני לא מכיר. כל

לבעיית תיאטרון השוליים. יש לנו עניין גדול לעודד להקות מחול צעירות ואנו במאבק להקצאת יותר כסף למחול" (בשבוע בו נכתבה הכתבה הודיע מינהל התרבות על כינוס כנס חרום עקב הקיצוצים החדים בתקציב האמנויות השנה). תקציב המחול לא עולה משנה לשנה, להיפך, התמיכה הנומינלית כמעט ואינה גדלה.

גם עמותות, כמו להקות המחול הגדולות, משוועות לתוספות תקציב מדי שנה, והן גם צריכות לתת דין וחשבון על מה הן עשו בשנה החולפת ולאן יצא כל אחד מהציקים, אך חסרונן של הלהקות שטרם זכו במעמד של עמותה, לעומת העמותות, הוא שאין להן תקציב שנתי אלא, במקרה הטוב, מימון לכל פרויקט לחוד, שמגיע תמיד באיחור עצום.

קבוצות העובדות יחד זמן רב זקוקות גם לתקציב לקיום יומיומי שעולה בהרבה על תיקובן בידי הגופים המתקצבים. הכוריאוגרפים זקוקים לחדרי חזרות, לציווד הפקה, לתלבושות ולמשכורות בסיסיות לרקדנים כל השנה, לא רק לקראת סיום פרויקט, ועל כל אלה אין כמעט עם מי לדבר. בתקופת ההכנה של "זנאנא" ניסתה נעה דר לשלם לרקדנים לפחות דמי כיס (משכורת אי אפשר היה לקרוא לסכומים הזעומים שבהם היה מדובר), ואפילו את זה לא הצליחה, אפילו

שמסוגלים להחזיק להקת מחול בגודל שלנו". חשיבותם של תורמים היא בעיקר לפעילות השוטפת, היומיומית, של הלהקה. העסקים עם נותן החסות המסחרי נגמרים לאחר שהמופע יורד, לעומת זאת תפקידו של תורם רציני הוא לעזור במיסוד הלהקה, ולא רק בכסף אלא גם בקשרים. ההכרה הציבורית חשובה מאוד לדניאלי ודחבש. "קהל המחול הקבוע של סוזן דלל יראה אותנו, אבל צריך הרבה יותר מזה כדי להתקיים כלהקה. צריך להגיע אל האנשים עם ההשפעה, עם יכולת המימון וכוח השיווק. זו צריכה להיות תמיכה מתוך קשר אישי ואיכפתיות, מצד אנשים שמבחינה תרבותית הדיאלוג איתם קרוב והמצע משותף".

כרגע מנהלים דחבש ודניאלי משא ומתן עם בנק איגוד, עם חברת אשראי גדולה וחברת ביטוח (השמות עדיין לא לפירסום) כדי להשיג את המשך המימון. מאמצע אפריל עד דצמבר תעלה הלהקה של דניאלי 28 הופעות, רובן של "אוקטובר" החדש וחלקן של "נשיקות". בנוסף לנותני חסות, לשיווק ולתרומות מדברים

דחבש ודניאלי גם על הכנסות עצמיות. "כמובן, אם המופע יצליח מבחינת הקהל, יתמכו בנו יותר גופים בהמשך, אולם הצלחה מבחינתם היא להגיע בכל המופעים ל-11 אלף צופים".

החודש יעלו "אוקטובר" של ענת דניאלי ו"תא" של עידו תדמור. "זנאנא" עולה כמה פעמים בחודש בסוזן דלל, והחזרות למופע החדש של דר, למוסיקה של "נקמת הטורקטור", בעיצומן. מבחינה מסוימת אפשר לשאול אז מה בעצם הבעיה - הרי אם מאוד רוצים אז בסופו של דבר מצליחים. אבל מסתבר שזה לא תמיד כך. "ככוריאוגרפית ותיקה יחסית", מספרת דר, "אני יכולה להעיד שרוב היוצרים מחזיקים מעמד מעט מאוד זמן. יוצא לי להכיר אנשים שיוצרים במסגרות כמו 'גוונים במחול' ולאחר מכן אני לא שומעת עליהם יותר. אם מישהו רוצה ליצור הוא צריך לדעת שהוא עושה את זה לבד לגמרי ושאין לו מה לצפות לכולם. מתחילים מאפס, לוקחים נשימה ארוכה מאוד ומנסים לשרוד".

"אם מישהו רוצה ליצור הוא צריך לדעת שהוא עושה את זה לבד לגמרי ושאין לו מה לצפות לכולם. מתחילים מאפס, לוקחים נשימה ארוכה מאוד ומנסים לשרוד"

"ראשים בעשב", כור': נעה דר, צילום: גדי דגון
"HEADS IN THE GRASS", CHOR.: NOA DAR
PHOTO: GADI DAGON

